

**Conciones siue Conceptvs Theologici Ac Prædicabiles R.
D. Petro Bessæi SS Theol. Doct. Reg. Galliar. Oratoris**

De quatuor Hominum nouissimis - Qvi Qvidem Sacri Adventvs Qvatvor
Hebdomadis accomodati: Sed & Concionvm Fvnebrivm materiam abundè
suppeditant

Besse, Pierre de

Coloniae Agrippinae, 1629

Feria Tertia. De Poenis Inferni.

Nutzungsbedingungen

[urn:nbn:de:hbz:466:1-56277](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-56277)

qua nulla temporum indicia aut dimensio-
nes horarum, in qua non nisi tenebra viden-
tur, non nisi gemitus & ululatus audiuntur,
non nisi mephitis & odor terretimus perci-
pitur: terra, inquam, adeo à cælo, Deo, An-
gelis, omnibusque creaturis remota. Quis,
inquam, non reformidet in mundi fundo, in
abyssò è qua egredi non liceat, atque sub om-
nium creaturarum pedibus viuere? Absit,
est enim miserum, horrendum, intolerabile.
Quamobrem insensate & demens peccator
rerum tuarum satage, iter aliud ingredi,
tandem respice, viam illam latam desere,
quæ ad interitum ducit, *Recordare nouissima*
ac præsertim quæ ad infernum spectant, &
in æternum non peccabis.

Ecl. 7.

Et est quam verissimum, Domine me-
tuende & tremende, eum qui hæc in mente
habuerit: huc oculos & cogitationes inten-
derit, nihil vnquam aduersus maiestatem
tuam commissurum, locique tam horren-
di assiduum meditatione nimium quantum ad
omnes peccandi occasiones rescindendas
sufficere. Si enim exilii metus ac peregrinæ
regionis incolatus, suppliciorumque terror,
rebelles & seditiosos intra lineam contine-
ant, & Principibus obedire cogant: quid an
non inferni apprehensio, exilii perpetui &
quidem in terra deserta & inaquosa, loco-
que incognito & barbaro formido, tantor-
um deinde cruciatuum, tormentorū, sup-
pliciorumque cogitatio, peccatorem impel-
lant, ac quodammodo cogant, vt diuinam
maiestatem colat, adoret, reueratur, legi-
bus eius obtemperet, voluntati obsecundet,
eiusque iustitiam & vltionem reformidet?
Nullus sane te vnquam Domine offendere
presumat, si cogitet quid sit infernus; si co-
giter lacum esse flammæ & sulphur euapo-
rantem, puteum perpetuis ignibus astuan-
tem, abyssum densissimis & palpabilibus te-
nebris obsitam, quam sol radius nunquam il-
lustrat, in qua nullæ apparent stellæ, quam
nulla voluptas, sed luctus assiduus & sempi-
ternus horror inhabitat; esse denique locum
omnium locorum infimum & abiectissi-
mum, & haud procul à terræ centro consti-
tutum. Tu autem gratiam nobis præsta Do-
mine, vt eundem semper præ oculis habea-

mus, cuius horrorem metuamus, horren-
tes abominemur, abominantes recte ad cœ-
lestem patriam contendamus, in qua omnis
nostra, & quidem perfectissima beatitudo
sita est, quam elargiri nobis dignetur, qui in
sæculorum sæcula viuunt & dominatur Deus.
Amen.

FERIA TERTIA.

DE POENIS INFERNI.

Partitio.

- I. De poenis ab irato iam Deo illatis generatim.
- II. De variis damnatorum poenis.
- III. De duabus aliis poenis singularibus.
- IV. De poenarum diuersitate pro delictorum
qualitate.

Memorare nouissima tua, & præser-
tim supplicia, quæ in inferno subeunda
sunt, & in æternum non peccabis.
Eccles. 7.

FIGURA.

VIRTVTVM omnium, ac præsertim pa-
tientia speculum Iob, ærumnas suas de-
plorans, terram quandam barbaram & ina-
mœnam depingit, quam terram miseriae vo-
cat & tenebrarum, opertam mortis caligine,
quæ umbra mortis, & nullus ordo, sed sem-
piteraus horror ac confusionis chaos, cala-
mitatumque iliades inhabitant. Hanc cum
ipse mecum perpendo, non possum quin mi-
hi persuadeam, sanctissimum illum virum
infernalem terram describere, cuiusque sup-
pliciorum grauitate, ac tormentorum quæ
impit in illa subeunt acerbiteratem, ob oculos
ponere voluisse. Illa enim vere, terra mise-
riae & tenebrarum, & mortis caligine ope-
ta appellari potest, in qua lumen nunquam
effundit, vbi nullus dies, aut horarū indicia
sunt. Terra, in qua non nisi mera nox, ama-
ritudo

ritudo & acerbitas, non nisi torm. in felicitior
 plicia. Terra, qua nulla in mune
 aut derestabilior, & cuius supplicia
 que sunt infioite: quas hodie singillatim de-
 scribere, vobisque ad oculum demonstrare
 conabor, auxiliantibus nimirum sanctissimo
 Paraclito, & gloriosa Deipara Maria, quam
 proinde salutatione, quam sanctissimus Spi-
 ritus per Angelum pronuntiauit, compelle-
 mus:

Ave MARIA.

I. Ipsa nobis fides, sacrae literae, ratioque
 naturalis demonstrant, quo Deus iustus di-
 catur; necessarium esse credere, in altero
 mundo locum esse in quo impios post mor-
 tem excruciet, suamque illos iustitiam,
 quam interea dum viverent, ante oculos
 non habuere, faciat experiri. Testatur id
 Vates Regius dicens: *Mei autem pene mori
 sunt pedes, pene effusi sunt gressus mei, quia zelavi
 super iniuos: pacem peccatorum videns;
 quia non est respectus morti eorum, & firmamentum
 in plaga eorum; in labore hominum
 non sunt, & cum hominibus non flagellabuntur.
 ideo tenuit eos superbia. Ecce ipsi peccatores &
 abundantes in saeculo obtinuerunt diuitias: ex-
 stimabam et cognoscerem hoc, labor est ante
 me, donec intrem in sanctuarium Dei, & intelli-
 gam in nouissime eorum.* Quasi diceret, Co-
 gitationes meae, quae sunt veluti pedes ani-
 mae, quibus per omnia discurrit, & ambu-
 lat, pene commotae sunt & concussae, dum
 peccatorum vestigia conlector, & ab iisdem
 inuitor, vt in eorum partes concedam, cum
 videam quanta pace rerumque omnium af-
 fluencia perfurantur. Quod vero imprimis
 me permouebat, erat, quod viderem eos et-
 iam diutius alius viuere, & si qua interdum
 eos premeret aduersitas, eandem noua su-
 perueniente prosperitate, auferri, *Non est
 firmamentum in plaga eorum.* Adhuc exem-
 ptos illos esse ab omnibus calamitatibus,
 quibus communiter homines obnoxii sunt;
 sed diuitiarum, honorum, deliciarumque
 torrentes illis vitro quam abundantissime
 affluere. Haec omnia dum mecum tacitus
 voluerem, sperans aliquam me huiusce fœ-

Psal. 72.

Ibid.

licitatis tanquam ansum inuestigare posse;
 frustra, donec & arcana prouidentiae tuae
 adyta ingressus, vidi quanta eisdem post
 alteram vitam manerent supplicia, tormen-
 ta, calamitates. Tunc nimirum aduerti,
 nullum eorum a tormentis immunem aut
 exemptum esse; teq; eisdem, licet hic in pa-
 ce agant, delictis abundant, in solentius sese
 gerant, & cornua extollant, grauissime pu-
 niturum.

Quam dextre scopum terigisti, o Vates,
 quam Christiane hic philosophatus es! nam
 ita reuera sese res habet, non minus enim
 principis alicuius prudentia ac sapientia in
 castigandis nefariis ac sceleratis, quam in
 proborum bene meritorumque compensati-
 one relucet. Quod ipsum sanctissimus Pro-
 pheta Iob de Deo nostro visus est inuual-
 te; qui nullum scilicet delictum relinquit im-
 punitum, nullumque opus bonum, quod non
 amplissima mercede compenset: *erebar o-
 mnia opera mea, sciens quia non parceres delin-
 quenti: quippe qui iam inde a mundi exor-
 dio ad delictorum castigationem infernum
 constitueris. Quo etiam trahere possumus
 verba illa Psalmista: misericordiam & iudi-
 cium cantabo tibi; illam scilicet ostendis in-
 terca dum hic viuimus, hoc vero post mor-
 tem.*

Iob. 9.

Psal. 100.

Idipsum & e plurimis aliis Scripturae lo-
 cis manifestum redditur, & praesertim e
 Psalm. 93. in quod cum secundum vulgatam
 legatur: *Qui corripit gentes, non arguet.*
 Chaldaeus Paraphraustes legendum mouit:
*An possibile sit, quod ille qui dedit le. em populo
 suo, cum peccauerit, non arguet eo?* E quibus
 omnibus efficitur, nihil omnino impunitum
 remanere, & impiorum delicta, si hac in vi-
 ta digna castigatione non plectantur, gra-
 uiora durioraque in altera flagella prome-
 reri, & acerbissime castiganda: Ideoque in-
 gens diuina illius bonitatis clementiae de-
 argumentum est, quando aliquos hoc in
 mundo corripit, quoniam si hoc quam le-
 uissime & non nisi obiter, at in altero seueris-
 sime ac sine vilo benignitatis respectu casti-
 gaturus est.

Quando virga Moysis in serpentem com-
 mutatam legimus, veram correptionis hu-
 ius

Exod. 4.

ius

ius figuram, videmus: per virgam enia designari eandem certissimum est. Vnde Psalmographus: *Virga tua & baculus tuus ipsa me consolata sunt.* Item alibi: *Vistab, in virga iniquitatis eorum.* Hanc porro virgam Deus, quamdiu hæc vita ducitur, in filiorum suorum correptione instar patrisfamilias alicuius adhibet; sed in altero mundo eadem in serpentem, (id est, in severitatem rigoremque) converteretur. Mutationem hæc & metamorphosim diuicidius explicatam videre vultis, audite Psalmistam dicentem: *Reges eos in virga ferrea, & tanquam vas figuli confringes eos.* Quam ferus enim coluber est virga ferrea? Ita namque quidam sæculi nostri auctor, hanc comparationem instituit: *Quid per virgam, inquit, nisi dulcis correctio Domini designatur, sed hæc virga in draconem vertitur, quando leuiter correcti mendare se nolentes, in alio mundo grauisime puniuntur.* Hoc quidem in Ægypto apertissime visum est.

Psal. 12.
Psal. 88.

Psal. 2.
Apoc. 2.

Exod. 4.

Ac multo deinde post in Iudæa aliud haud omnino dissimile, Ieremia Propheta a Domino demonstratū est. Vidit illa namque virgam vigilansem, & illam deinde in illam succensam conuersam. Quo aliud non designatur, quam Deum in hoc mundo non nisi virga correctionis, vti, ac in altero ferum & ignem usurparunt, cuiusque iustitiam quam modo est, multo grauiore fore. Idcirco enim quos nunc infligit, non nisi flagellorum ac virgarum sunt, vti vbi eosdem peccatores scelerint, vita emendationem instituant, atque oportune resipiscant.

Solerad hæc, virga ad excutiendum est vestibus puluerem sordisque detegendas adhiberi, hoc & facit Deus, cum nos correctionis suæ virga corripuit, hominū namque eadem conscientias emundat, peccatorum venialium puluerem excutit, omnesque vitæ huius sordes aufert. Docuit me hoc sacra Scriptura, nam in Isaiā legitur Dominus tyrannos, quos ad peccata populi sui castiganda immitterat; virga nomine, & quidem virga furoris, & baculi indignationis, nuncupasse, *Va Asur, virga furoris mei, & baculus ipse est, in manu eius indignatio mea.* Per Af-

Isai. 10.

furem hunc, Sennacherib Assyriorum regem intellexit, quo ad populum Iudaicum corrigendum puniendumque usus est: porro, vt patrisfamilias virgam; castigatione peracta, igni iniicit, ita ipse punientem puniuit, & ignibus æternis addidit.

Dicendum est igitur, vitæ huius correctionem correptionemque non nisi virgam esse, sed alterius, ignem & fornacem afluantem. Felices igitur ter & amplius, quos hac in vita virgis percuti contigerit, quo ab æterna castigatione & alterius sæculi penis liberi esse queant. Hinc supplex Dominum orabat sanctissimus Augustin. se vt hic, quo in oratione in æternum parceret, flagellaret: *O Domine, eius hæc verba hic feci, hic vixi, hic non parcas, vt in æternum non parcas.* Item Manasses Rex: *Domine, remitte mihi, & ne simul perdas me cum iniquitatibus meis, neq. in æternum reserues mala mihi.* Nihil igitur sunt flagella quæ hæc in vita infliguntur, at quæ in altero mundo infliguntur, magna sunt & metuenda: illa in momento permancunt, hæc in sempiternum durant, & duratura sunt, tamque horrenda sunt, & enormia, vt si vel semel eadem in mente haberemus, nunquam Dominum gloria ostenderemus: dicit enim Sapiens: *Ecce cor. Eccl. 7. Aere non esse vitæ, & in æternum non peccabis.* Desce flagellis hodiernæ conacionem instituant, quam in duo membra diuidam, primo declinabo, quam varia & multiplicia flagella ac supplicia sint, quæ damnati apud inferos sustineant; altero vero disputabo, num supplicia hæc æquahia sint, & num omnes ad eadem tormenta subeunda condemnati. Quæ duo, si solita me dicentem benivolentia attentioneque prosequamini, vobis apertissime magna que cum utilitate declarabo.

Eccl. 7.

II.

Principio igitur, quemadmodum *Beatitudo*, teste Boetio, *status est omnium bonorum aggregatione perfectus*: ita damnatio status est omnium malorum aggregatione perfectus. Et vt Paulus de æterna beatitudine scripsit: *Nec oculus aidi, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparauit Deus diligentibus se.* ita mutatis terminis, de infernalibus suppliciis dicere parodice possum: *Nec oculus vidit,*

1. Cor. 2.

Aa 3

vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparavit Deus offendentibus se.

Porro ipsa damnatorum fors adeo misera & deploranda est, tormentaq; quæ patiuntur adeo horrenda & enormia, ut ipse Epulo
Luc. 16. Abrahamum enixe rogarit, Lazarum ut ad fratres mitteret, quo eisdem, ne in illa supplicia devenirent, commonefaceret. Ipse quoque Psalmographus cum varia damnatorum supplicia recensisset, nec eorum facile finem reperire posset, tandem concludens ait, omnia hæc non nisi aliquam eorum partem, ac velut specimen esse: *Pluat super peccatores laqueos: ignis, sulphur, & spiritus procellarum pars calicis eorum.* Dicit laqueos, quia varia apud inferos compedes sunt & vincula, varia catenæ & pedicæ, quibus qui semel ireritus & impeditus fuerit, difficulter admodum sese expediet; nominat etiã ignem, quia flamma voracissima per omnia illic grassabitur, quæq; peccatores ad usque ossa & penitiores medullas torrebit; item sulphur quia factor illic intolerabilis & teterrimus pœdor per omnia diffusus est: *spiritus quoque procellarum*, quia in infernis illis regionibus, non secus atque in Oceano aliquo turbulentissimo, procellæ, tempestates, ciuilatus, fluctus, sævitia; furia; aquilonares, rabies, ac desperatio defæviunt. Atque hæc omnia non nisi pars sunt calicis eorum, & velut aliquod summæ atrocitatis calamitatisq; indicium.

Quid ais Propheta? aliquemne adhuc liquorem in mundo hoc reperire est, quem calici huic infundamus? sunt profecto & alii, sunt, inquam, præter ignes, sulphureos factores, procellasque inprimis vermis conscientia; horrenda dæmonum visio, vmbra-rum infernalium horror, aliaque supplicia & numero infinita & atrocitate singularia. Atque hæc omnia adimplent calicem illum amarum damnationis perpetuæ, de quo in Apocalypsi mentio: *Babylon civitas illa magna venit in memoriam Dei, date illi calicem iræ eius.*
Apoc. 16. Babylon hæc, id est, confusio, typus est damnatorum, qui in carceribus illis tartareis inter ignes & flammæ confusi sunt, quibus divini furoris calix, tormentis & pœnis inter-

minabilibus oppletus, omni momento proponatur, *Bibent omnes peccatores terræ.*

O calicem amarum! erit scilicet calix vini meri plenus mixto, vini meracissimi merorum tormentorum, nulla consolationis & spei aqua dilutus: varia tamen in eodem supplicia mixta erunt, non enim unicum illic supplicium singuli patientur, sed varia ac multiplicia. Hinc de diuite Epulone scriptum est, *Cum esset in tormentis*, ut hinc colligi queat, **Luc. 16.** variis apud inferos damnatorum animas tormentis ex cruciari. Nam præterquam quod igne acerrimo torqueantur, dæmonum quoque sævitia; crudelitati, atrocitatiq; expositæ sunt, qui eisdem affligent, lacerabunt, diuexabunt, & noctes atque dies sine ulla intermissione, aut requie ex cruciabunt. Hinc de iisdem locutus Salomon ait: *Sunt spiritus, id est, dæmones, qui ad vindictam creati sunt, & in furore suo confirmaverunt flagella sua.* **Ecl. 39.**

Nouum adhæc dolorem incutient tenebræ; viuunt enim illic in perpetuis & quidem densissimis tenebris & caligine obscurissima, nullum illic adest lumen, sed perpetuus horror & vmbrosa densitas. Hinc in sacris litteris legitur: *Et usque in æternum non videbit lumen*; item alio loco: *impii in tenebris contis esunt*, & quidem tenebris adeo spissis & obscuris, ut nec solem, nec lunam, nec stellas visuri sint: idque propter continuum illum fumum, qui ex ignibus illis æternis, quasi de ardentissima quadam fornace exaltuabit. De quo in Apocalypsi: *Et ascendit fumus putei, sicut fumus fornacis magna: & obscuratus est sol & aër de fumo putei.* At nondum hic finis. **Apoc. 9.**

Alia namque supplicia recenset Sapiens: describit enim diabolos malleis & verberibus accinctos, quibus damnatorum ossa & latera comminuunt: *Parata sunt, inquit, derisoribus iudicia, & mallei percussiones stultorum corporibus*; quorum vltimorum verborum loco in Hebraica legitur: *Percussiones dorso stultorum.* Sub quorum verborum inuolucris demonstratur, dæmones, instar carnificum, in damnatos sæviturus, eorumque capita & renes malleis & clavis contusuros. O supplicia

Damnati in perpetuis tenebris verfabuntur.

Psal. 48.
1. Reg. 2.

Apoc. 9.

Prou. 19.

placia

placia intolerabilia! ô tormenta insupportabilia!

Psal. 103. Quæ cum Pfalteres attentius perpenderes ad peccatores conuersus exclamat, *Deficiant peccatores à terra & iniquitas eius non sint.* Non postulat eosdè hic deficere quoad substantiam, sed quoad delicta, vt nimirum peccare desinant, & diuinam maiestatem ad iracundiam prouocare: vnde efficere vult, tantæ attentam horum suppliciorum meditationem efficaciam esse, vt nullus, qui eadem mente voluat, diuinam bonitatem amplius posset offendere. Atq; hoc est, quod & alio

Psal. 97. loco ait, *Sicut fluit cera à facie ignis, sic pereant peccatores à facie Dei, omnia delicta tam atrocibus suppliciis castigantis; itaque a via iniquitatis declinent.*

Vtinam cor vestrum, Auditores, hodie na die instar cere emolliatur, lique scat, ac diffuset, non quidem ad conspectum & radios solis, sed ad calorem ignium infernalium, ad ardorem ollæ illius succensæ: vtinam hodie peccatis valedicatis, vitam in melius cõmutetis, vtinam terribilibus auditis suppliciis sancto quodam timore percellamini! Et merito quidem. Non enim aliud Ioann.

In confess. Theo. par. 3. Cassianus ad sæculi sui peccatores conuertendos remediũ adhibet! *Quis ergo, inquit, fidelium hæc audiens & talia sciens non contremiscat? Digito ignem modicũ tangere horremus, & quomodo non formidamus in ignis rogam ligatis manibus & pedibus conici?*

Rom. 5. in 1. ad Cor. 6. 2. Iubar illud Ecclesiæ Orientalis Chrysostomus idiplum sapius pro concione dicebat; *Quando ingredimur carcerem regium, & videmus ibi alios catenis oneratos, alios mortuos fame, alios squalidos & palidos, alios in tenebris clausos, nescientes quando sit dies vel nox, horremus: quid ergo erit videre carcerem illum Dei, ubi tot captiui, tot tormenta, &c.* Merito igitur his visis vel auditis percelli debetis: quamobrem hæc semper animo insculpta gerite; alia proferam è quibus de eiusdem miseria diiudicare poteritis.

Eod. loco quo supra. Idem qui supra Cassian. Presbyter Massiliensis, magni olim Chrysostomi discipulus, qui sub Imp. Honorio & Theodosio Iunior in Ecclesia floruit, miserissimam dampnatorum conditionem eorumque tormenta &

cruciatas depingens, quasi nullis eadem exprimi verbis possent exclamat: *Sed dicere quæ valeat, qui impius & male viuentibus tormenta sunt præparata? nisi, o enim continuo in reu loco qui infernus appellatur, qui aliud nisi ignis, flamma, perseverans tribulatio, & perpetua poena, atque infinita totius mali calamitas esse potest.*

Multo adhuc terribilius est, quod Iob *Iob. 10.* Propheta Sophar Naamitides respondens ait, *Hoc scio à principio, ex quo positus est homo super terram, quod laus impiorum breuis sit, & gaudium hypocritæ ad instar penitenti. luet quæ secit omnia, nec tamen consumetur: iuxta multitudinem aduentuum suarum, sic & sustinebit, & sibiabit, & omnis dolor irruet super eum, denotabit eum ignis qui non succendatur.* O verba horrenda, quæ vel ferreum cor emolliant! Omnia scilicet suppliciorum, tormentorumq; genera eos diuexabunt: dolor capitis, dolor dentium, dolor renum, stomachi cõmotio, conuulsiones iliorũ, cerebri concussio, angina incurabilis, suffusiones, parotides, chitagra, gangræna, aliique dolores infiniti: *ibi Psal. 74. dolores vt parturientis, ait Dauid; Dolores parturientis venient, ait Osee.* Quo & Dominus in Euangelio respexit; cum enim de signis iudicium præcessuris egisset mox subnectit, *Hæc autem omnia initia sunt dolorum;* & in *Matth. 14.* Marco, *Initium dolorum hæc:* perinde ac si dixisset, Videre solem obscuratum, lunam deliquium patientem, stellas cælo cadentes, audire tonitrua & fragores in aere, teræ motus assiduos, bestiarum vltulatus, videre exarescentes herbas, homines euulantes, totum orbem denique incendio pereuntem, non nisi initia & præludia dolorum infernalium sunt.

Moyes cum olim Dei iussu populo comminaretur, his eum verbis allocurus est, *Congregabo super eos mala, & sagittas meas complebo in eis.* *Deut. 32.* Dic veritatem Moyes, an non sub hiscè cõminationibus inferni supplicia delineare voluisti? Illic enim Deus merito indignatus omnia malorum genera congregat, vt impios & damnatos castiget, inque eos omnes furores sui sagittas ei aculetur. Illic quippe omnia supplicia congregabuntur, & vnum velutin locum colligentur, illic pecca-

peccatores velut scopus erunt, in quem omnia diuina iustitia tela torquebuntur. Quam bene igitur Propheta ait, *Multa flagitia peccatoris* (id est omnia, vt in loco illo Euangelii, *Multi sunt vocati*, id est, omnes) peccator namque cum semel tartareis carceribus addictus fuerit, omnibus omnino flagellis castigabitur, ac proinde omnia dolorum tormentorumque genera sustinebit.

Psal. 17. Idem dixit & alibi, *Dolores inferni in cinibus dederunt me*, dicere vult, Impios in tartareis illis sedibus, variis doloribus opprimendos, & extrema supplicia passuros. Paulus Apostolus cum pluribus hac de re egisset, velut ephiphonemare rem concludens tandem ait, *Horrendum est incidere in manu Dei viuentis*, dicit, *manus*, & non manum, vt hinc ostenderet, Deum in hoc mundo non nisi vna ferire manu, sed in altero vtramque usurpaturum: & si Iob vnica tantum percussus manu homines simul & Angelos in sui auxilium aduocavit, dicens, *Miseramini mei, saltem vos amici mei*; quid futurum est, quando vtraque manus seuiet. An non igitur merito dixit

Heb. 10. Apostolus? *Horrendum est incidere in manus Dei viuente.*

III. Ceterum constat Deum hoc in mundo non nisi vna manu percutere, testem habeo Dauidem, *Posuisti super me manum tuam*. Et alibi: *Gratuata est super me manus tua*, & quidem sinistra: quo respexit sponsa illa in Canticis, *Laua eius sub capite meo, & dextra illius amp' exorbitat me*, id est, Quamdiu in hac vita dego, dilectus meus sinistra me sua sustinet; & quamuis aliquem interdum ictum infligat, dextra tamen sua me stringit & amplectatur. At in altera vita, vtraque percutit manu, & praesertim dextra: hinc in Psalm. legimus, *Sicut sagitta in manu percussus*. Et alibi, *Inueniatur manus tua omnibus inimicis tuis, dextra tua inueniat omnes qui te odierunt*. Quo in loco ut mo dicat, Prophetam orasse, sed e minus praefigurasse tormenta quae impii apud inferos sustinebunt: simulque animaduertere singulos velim, ac diligenter horum verborum, *Inueniatur manus*, sensum attendere; scilicet Deum, quamdiu in fragili hac vita agimus, per poenitentiam facile; homi-

nem vero non nisi difficillime ab eodem, quod iuste in eum fauiat, inueniri. Atque ideo reuocato in memoriam, quomodo Deus Adamum primum illum praenicatorum in paradiso quarens, dixit, *Adam ubi es?* At in altera e contra non amplius inueniri potest, sed eius manus, id est, potentia & iustitia, sine villo labore ac difficultate, in ipsos reperit. Merito igitur Propheta dixit, *Inueniatur manus tua inimicis tuis*. Et post eum alius, *Quare vice Dominum dum inuis, vt potes, inuocato eum, dum peccasti*. Deus enim quamdiu hic viuimus, nobis admodum vicinus est, facillimeque inueniri potest, sed post mortem longissime a nobis recedit, neque vlla poenitentia bonis operibus inuenitur, nec in illius amplius misericordia sperandum est: (tunc scilicet manus dissolutas habebit) tunc Sampsonis illius manus vinculis eximentur, quo Philisthaeos, id est, impios percutiat: atque in super armatae erunt. Vnde Psaltes, *Gladii ancipites in manus eius*.

Propheta Iob, vt ceptam materiam prosequamur; nota adhuc poenarum genera describit, *Transibunt* inquit, *a a iuis nui um ad ignem nivium*, ex ardore ad frigus. Innuare vult impias illas animas, postquam quatuor aut quinque annorum millibus ignibus illis acerrimis conflagrarint, tanto deinde tempore acerrimum frigus perpessuras itaq; de dolore in dolorem, de poena in poenam aliam transaturas; idque in omnem aeternitatem sine vlla leuaminis aut relaxationis spe. Verbis Iob quam optime responderet Euangelista, cum fletus & stridoris dentium meminit, quorum primum de igne & flamma, alterum de frigore & glacie intelligendum.

Nec sunt haec lachrymae de corporis lachrymis ac fletu, qualem quotidie edimus, intelligenda; quid sunt enim aliud lachrymae quam humoris resolutio & quidam defluxus? qui in damnatis non potest esse perpetuus, nullum enim cibum sumunt, ac proinde nullum humorem colligunt; atque ita omne finitum tandem consumitur. Deinde statim a iudicio peracto, primi morbilis; quod omnium rerum principium & vita

vita est, motus cessabit, ideoque nulla amplius generatio, corruptio, aut corruptibilis commutatio in rerum natura dabitur: sed erunt nihilominus vertigo quædam capitis, & terribilis oculorū suffusio, vt è verbis supra allatis etiam demonstrari potest. Nam impiorū corpora nō modo exterius affligentur, verum etiā interius & à reb. in fitis, idq; iuxta bonas ac prauas animæ inclinationes.

Quidquid sit, certissimum est infelices illos ac miseros ex igne in aquam, è calore in glaciem, è caminis in stagna detrudendos. O horrenda commutatio & pœnarum renouatio? & q̄ omnium grauissimum est, nemo eorū miseretur, sed homines simul & Angeli in eorū interitu latibuntur, imò & longe maiores & acerbiores illis cruciatus exoriantur.

Epsal. 27. Testatur id vates regius, *Da illis secundum opera eorum, & secundum nequitiam adinventionum ipsorum: secundum opera eorum tribue eis, reddo retributionem eorum ipsis.* Ita quidem Christus Iudæis suis crucifixoribus imprecatur videatur, sed mystice eadē verba de Sanctis, damnationē & interitū impiis exprobrantibus, intelligi queunt, dicentibus, affidue, Viscere Domine peccatores, castigam *impios* secundum opera eorum, pœnamq; quam peccando premeruerunt,

Psal. 57. inflige: vnde & alibi, *Latibitur iustus cum viderit vindictam, manus suas lauabit in sanguine peccatoris.*

Quid; itane ò Angeli, itane Sancti in aliorum calamitate ridebitis? an nescitis, afflictio non esse dandam afflictionem? Et ecce, damnatis hinc nouum cruciatum arcessitis. Idumæi cum viderent Babylonios in Ierosolymitanos grassantes, omnia circumquaque deuastantes, tantum absuit, vt eos ad clementiam moderationemq; adhortarentur, vt suaserint etiā in lapides scæuire, & omnia funditus conuellere & euertere. Vnde vates hæc omnia prælagiens dixit, *Memor esto filiorum Edom, qui dicunt, Exinanite, exinanite, usq; ad fundamentum in ea.* Id ipsum de vobis, ò gloriosi spiritus animæque cœlestes, dicere possumus: tantum enim aberit, vt damnatorum vos capiat miseratio, vt Deum ipsum vindicē illum acerrimum exstimulaturi sitis vt tormenta & cruciatus adaugeat. *Sancti*

Tom 4. Bess. Aduent.

quippe cum diuinam essentiā contemplantur, eadem simul opéra eiusdem volunt. tem vident, videnteq; eidem sese adaptant, ideo vt nihil velint aut nolint, quam quod illa velit aut nolit. Ita quoque dicendum est damnatorum eos supplicia, Deumq; iusto furore accensum contemplari, & ideo fieri, nulla vt erga eos compassione tangantur, sed in illorum interitu cruciatibusque exultent ac iubilent. Quod exemplo Patris Abraham *Luc. 16.* confirmat Magister sententiarum, qui nullis Epulonis precibus flecti, nullis obsecrationibus ad compassionem poterat excitari, ad eo vt ne vel aquæ guttam eidem in ardoris leuamen dare voluerit.

Euangelistæ cum Iudæorum crudelitatem ferociamq; quam erga vnigentum Patris exercuerant, describerent, auunt, eosdē Christo in crucē acto insultasse, exprobrasse, impropiorum contumeliarumq; plaustra in eum congestisse: *Prætereuntes autem blasphemabant eam, mouentes caput sua & dicentes, Vah qui destruis templum Dei, quin & ipse per Prophetam de hac eorum impietate conquestus est, Omnes vident me, deiserunt me.* Erat profecto insignis illorum crudelitatis argumentum, æterni Patris filium in tormentis constitutum ridere, subannare, & exsibilare. Id ipsum de cœlestibus illis spiritibus dicere possumus, rursus nimirum & subannaturos, quando damnatos in crucēs actos, fornacibus ardentibus immerfos, super ardētissimas prunas extensos, in flamma sepultos, in rotis denique tortos conspiciant. Ipse quoque Dominus vindex in miseris eorum latibitur & ridebit: *Tu Domine Psal. 11.* deridebis eos. O dulcem crudelitatem! ò inhumanitatem vere iustam, & ex æquo demonstratam!

Castitatis exemplum Susanna, cum ad supplicium adulterii insimulata raperetur, omnes qui eandem nouerant, lachrymabantur, eiusque calamitati condolebant: at quando damnati, vitiiorum adulteriorum rei, in ignem æternum, ad vincula, cōpedes, & crucēs, aliaq; supplicia rapiētur, nullus omnino eorum malis ad misericordiā flectetur. Ad eo vt illud Prophetæ merito vsurpare queant, *Sustinui qui simul consistere, & non fuit,* *Psal. 68.*

Bb

Qui consolaretur, & non inueni. Atque hoc omnium miseriarum malorumq; maximum est. Iam vero videndū restat, quomodo supplicia illa singulis imposta sint, & dispiciendum, num omnes eadem patiantur, quod initio facturos nos promiseramus.

IV. Dicendum est igitur, non eadem omnes Non eodē in tartarea illa regione supplicia perpeti, aut eodem singulos modo cruciari, sed vnum dō apud in- quemq; iuxta numerum ac grauitatem seceros castilerum, castigari: qui enim magis enormia

crimina cōmiserunt, grauius quoq; cruciabuntur. Hoc nempe ad diuinā iustitiam spectat, quæ tam in castigandis improbis, quam in remunerandis iustis eluceat necesse est: idque iuxta Psalmistæ sententiam, *Iustus Dominus, & in damnatio ne impiorum, & in remuneratione Sanctorum, & iustitias dilexit, & iustitiam vidit vultus eius.* Perinde ac si dixisset, Iam quinq; annorū millia euoluta sunt, ex quo summus ille Deus cælorum terræq; dominium tenuit, omnia vultu suo direxit ac moderatus est, ex quo totius orbis homines iudicauit, ex quo tot decreta & sententias pronuntiavit. Iudicauit quippe Angelos & Adami posteritatem, sententiā venturi diluuii tulit, condēnauit Sodomitas, Ægyptios submergioni & abyssi adiudicauit, aliq; iudicia tulit: nemo tamen vnquam exstitit, qui eundē iniustitiæ coarguat, aut etiam in minimo iniquum fuisse audeat confiteri: Nam

Psalm. 18.

Psalm. 44.

iustitia Domini recta, & de eodem alibi scriptum est, Dilexisti iustitiam, & odisti iniquitatem. Adeo vt in hac impiorum condemnatione iustitia illius in proximis eluceat.

At non meministi paraboli illius Evangelicæ, in qua vineæ cultores cum patrefamilias exposculabant, quod eodem omnes donatos stipendio dimitteret? Audite eorū querelas, *Hi nouissima hora venerunt: & pariter illos nobis facisti, qui portauimus pondus dei & astra.* Quanto maiori cum ratione duorū vel trium tantum criminum rei cum Deo exposculare possent, si tam graui supplicia patrentur, quam ii qui infinitis se criminibus obstrinxissent. Erit igitur cruciatuū ac tormentorum diuersitas, ac singuli diuersimode cruciabuntur.

Iob. 10.

Iamque sentit magnus Gregor, expli-

caus enim verba illa Iob, *Vbi nullus ordo, sed Lib. 9. mor. sempiternus horror inhabitat, ait, Quomodo in cap. 47. supplicis ordo non erit, dum damnatorum quemque iuxta modum criminis retributio sequitur visitationis.* Erit quidē hac in re ordo & distinctio ac in cæteris mera confusio & chaos. Grauius namque torquebuntur fornicatores, grauius adulteri, ac grauius facilegi, incestuosi, atque omnium maxime Sodomitæ. Non erit igitur eadem in singulis suppliciorum ratio.

Hinc bene olim Salomon, *Potentas potenter Sap. 8. tormenta patiuntur, & fortibus fortior instat cruciatio.* Nam quemadmodum peccata inter se distincta sunt, ita quoque supplicia iisdem debita diuersa sunt: neque enim dominus & seruus, Princeps & subditus eodem torquebuntur modo: sed sicut peccata regum ac Principum peccatis populi grauiora sunt, sic etiam eorum damnatio grauior & acerbior erit. De meretrice illa Babylonica etiam scriptum legimus, *Quantum glorificabit se in deliciis suis, tantum date illi tormentum & lulum.* Per Babylonem hanc, cui hæc minæ intentantur, intelligendæ sunt peccatorū animæ: quæ cum in abyssos illas tartareas deciderit, tantum dolorum ac cruciatuum tolerant, quantum hic prius deliciarum ac voluptatis habuerunt. Et hæc omnia quam iustissime. Figuras huc facientes producamus.

Præcepit olim Ezechiel Propheta Deus, *Ezech. 5. vt nouacula comas & barbam raderet, ac segmenta & pilos trutinæ impositos ponderaret, inque tres eosdem partes diuideret, primam in medio ciuitatis combureret, alteram gladio in eiusdem circuitu concideret, tertiam vero in ventos dispergeret, & gladium manu vibraret.* Quodnam hoc ænigma est, Auditores? litteraliter quidem de Iudæorum calamitate ac miseria intelligi potest, qui corrasit ac patria sua Babylonicogladio eieci, diuinæ vindictæ trutinā subierunt: pars igne consumpta, pars ferro neci data, pars in captiuitatem abducta, gladium ceruicibus imminentem habens, sed tropologie hic suppliciorum, quæ apud inferos damnati subeunt, diuersitas designatur, qui instar crinium quicquidamque

que superfluarum quadam die è mundi huius capite, summi iudicis gladio (de quo in Psalm. 7. mentio est, *Gladium suum vibrauit.*) resecti, eiusque iustitiæ bilanci impositi, partim igni in medio magnæ illius ciuitatis Plutioniæ tradentur, partim in minutas particulas concidentur, & ferro necabuntur, partim etiam in captiuitatis æternique exilii auras dispergentur, nudum semper mucronem ante oculos conspicantes. An non igitur omnia hæc ad amissum materiae nostræ quadrant? an non hinc manifestum redditur, non eadem omnium damnatorum esse supplicia?

Matth. 13. Melius idipsum Dominus in Euangelio cum de zizaniis ageret, demonstrauit; dicit enim patrefamilias messoribus dixisse: *Colligite primum zizania, & ligate ea in fasciculos ad comburendum.* Designare scilicet vult, peccatores, qui vere zizania nuncupari possunt, in mundi huius agros consitos, tempore messis, i. e. iudicii generalis die collectum iri, & in fasciculos colligandos, magnos scilicet cum magnis, paruos cum paruis, vt ita omnes pariter tantum in ignem cõiciantur, quo secundum delictorum maleficiorumq; grauitatem exurantur. Ita nempe locum hunc interpretatur Gregorius Pontifex: *Fasciculos ad comburendum, inquit, ligare, est eos, qui aeterno igni tradendi sunt, paruos paruos scilicet, vt quos similis culpa inuinciat, par etiam poena constringat.* An non hoc ex mente nostra est interpretari?

2. Tim. 5. Huc quoque visus est respexisse Gentium Doctor Paulus, cum ait, varia in magna familia vasa reperiri, alia nimirum aurea, alia argentea, alia lignea, & figlina, illa quidem in honorem & decus, hæc vero in contumeliã & dedecus, & pro eorum varietate varia illdem assignata esse loca. Ad huius imitationem dicere possumus, vniuersum hunc terrarum orbem, instar palatii cuiusdam amplissimi, variis vasis repletum esse, his quidem aureis & argenteis, i. e. iustis, illis autem ligneis & figlilibus, i. e. peccatoribus: hos esse ad gloriã, illos ad contumeliã & opprobrium sempiternum destinatos; deinde varia his in celestia aula, & illis apud inferos in regno Plutionio loco sedesq; assignatas esse. Præcepit o-

lim Dominus Noacho, vt plurimas in Arca mansiunculas institueret, vt vnumquodq; in *Gen. 6.* ijs animal iuxta naturæ suæ præscriptum di- *Figura.* uerteretur, aues nimirum cum auibus, lupi cum lupis, leones cum leonibus, atq; ita singula cum sui similibus; vt quemadmodum inter se specie non discrepabant, ita quoque loco & sedibus non differrent, sed essent velut contubernalia. Mundus hic, Auditores, vera quædam arca dicendus est, sed omnium animalium genere refertissimus; quibus omnibus sapiens ille Noë Deus diuersas mansiones ac receptacula dedit; in superiori quidem parte, i. cælo, animas illas subtiliores ac meritum pennas in sublime elatas, Sãctos, inquam, & iustos, commorari voluit: in locis vero humilioribus, i. apud inferos, peccatores, bruta illa animalia & naturæ stupidioris, collocavit. Fecit adhuc in duobus hæc locis etiam aliquas distinctiones vt illi pro meritum, hi pro delictorum magnitudine & numero, mercedem reciperent. Hinc fortasse factum, vt, cum in Sacris litteris sedium illarum subterranearum carcerisq; Plutionij mentio incidit, plurali plerumq; numero, Inferorum, id fiat: vt & in Symbolo Apostolorum, *descendit ad inferos*: quo hinc manifestum fiet, plurimas apud manes habitationes esse, & carcerem illum plurima habere receptacula, in quibus tum damnati, tum diaboli vinculis constricti sint.

Thomas ille Aquinas, omnium ingeniorum facile summum, omniumq; Theologorum corypheus, apertissime quoque, vt omnia, demonstrat, s. quemadmodum varij in cælo gloriæ gradus sunt, & nõ eadem singulorum beatitudo ac felicitas, iuxta verba illa Domini: *In domo Patris mei mansiones multæ* *Ioan. 14.* *sunt*; idq; propter meritum virtutumq; differentiam, ita quoque apud inferos plurima tormentorum suppliciorumq; genera; propter delictorum varietatem ac discrimen reperiri. Testis accedat Magnus ille Gregorius: *Lib. 9. Mor.* *Licet, inquit, gehenna cuius vnã sit, non tamen* *c. 47. & super* *Euang.* *sanctos vnã eademq; qualitate succendit quod*

& egregia quadam similitudine confirmat. Nam quemadmodum in estate Syrio stella omnia adurent, & per terras grassante, omnes quidem eundem Solem, sed non eundem

colorem sentiunt, aut non tantum ille quantum ille, propter diuersam corporum dispositionem, sudat. Adeo ut qui teneriores, & delicatiores, citius & vehementius sudent, quam robusti & sanguinei, aulici quoque citius quam rustici aut opifices, mulieres deliciis alluetur, prius quam rurales aut mulétralibus alluetur: Ita, inquit magnus ille Doctor, damnatus est una gehenna qua afficit, & tamen non una omnes qua ita comburitur: quia quod hic agit dispar valetudo corporum, hoc illic exhibet differens causa meritorum. O sententiam & conceptum tanto dignum Pontifice! o similitudinem scite adaptatam. Ecce & aliam.

Aliud.

Videmus quotidiana experientia, igne accenso non eodem modo paleas, lignum, ferrum aduri aut consumi, nec eodem in tria hæc modo flammam agere: paleas namque quam celerrime absumit, lignum maiori cum vehementia: ferrum denique non nisi summa vi; inprimis calor quidam mediocris est in secundo vehementior, in tertio autem vehementissimus. Ad eundem modum, fide & rationibus certissimum est, ignem quidem infernale non nisi vnicum esse, & tamen non eodem omnes damnatos modo adurere, sed hos leuiter, illos grauius, alios vero grauissime; homicida enim vehementem quidem ardorem sentiet, sicarius vehementiorem, at vehementissimum ac propemodum intolerabilem, qui parricidalis manus sanguine cruentauit.

De vera poenit. c. 3.

Comparisoni meæ suffragatur doctissimus Ephrem, dicens: Si ut sunt peccatorum differentia, ita sunt & cruciatuum varietates: aliter enim cruciatur adulter, aliter fornicator, aliter homicida. Nec in ipsis quidem tribunalibus ciuilibus, eadē omnes malefici supplicia subeunt, neque omnes in crucē aguntur: his enim crura & ossa ferro comminuuntur, illi capite truncantur, his candenti ferro carnes aduruntur, illos flamma in fauillas redegit, alios denique equi in diuersa agitati dilaniant, atque aliis alii supplicii afficiuntur, quod ipsum & de diuino tribunali sentendum est.

Lib. Medit. c. 3.

Proferat & hic suum symbolum Bernardus, audiamus quid sentiat: Iuxta qualitatem culpæ, poenam sustinebit unusquisque gehenna, &

similes culpa rei, uis similibus iungentur cruciatus. Omnes scilicet ventri & gulæ dediti cum diuite Epulone vnum in locum cōpingentur, homicida cum Caino, auari & proditores cum Iuda Iscariota, superbi & contumaces cum Chore, Dathan, & Abiron, elati denique cum diabolis, ut quos laudare in peccando velut exemplum & paradigma, apud inferos habeant locios & sodales.

E quibus omnibus efficitur, eos grauissimis apud manes cruciatibus subditos esse, quia plura & grauiora hic peccata cōmiserunt. Et sane si demones vnam ob noxam, vel sola cogitatione conceptam, tam acerbis cruciatibus affliguntur: quid imminere sibi sperent, qui innumeris Deum delictis ad iracundiam prouocare? Si lurco ille Euangelicus, quod epularetur splendide, & purpura quotidie ac bysso indueretur, medias inter flammam sepultus est: quæ supplicia, Deum immortalem! manent eos, qui tot quadragesimarum ieiunia violarunt, luxum, libidinem, & ingluuicem tantopere consecrati sunt? an non grauiores illis cruciatus expectandi?

Luc. 16.

O horrendum ac vere miserum! Miserum Erunt in infero, qui monibus maiores & acerbiore poenas pati. Quis hæc audiendo non expalleat? ita tamen sese res habet: nam sicuti in cælo minimum aliqui angelos in gloria & beatitudine superabunt: ita quoque apud inferos reperientur, qui demones in supplicii tormentis doloribusque antecellent. O cruciatus intolerabiles!

Quamobrem peccatores seruite Domino in timore, & exultate ei cum tremore. Domino, inquam, cuius carceres sunt infernales illi specus, quiq; tot ad castigandos impios parata habet supplicia: Apprehendite, itaque, disciplinam, ne quando irascatur Dominus, & percutiat de via iusta, cum exarserit in breui ira eius. Expergiscimini tandem aliquando, cum tam horrenda auribus vestris verba insonuerint. Recordamini nouissima vestra, ac presertim poenas infernales, & in æternum non peccabitis. Si enim Niniuitæ, audito urbis exterminio & clade & mortis nuntio, in cinere & sordibus poenitentiam egerint, sacco membra

Erunt in infero, qui magis cruciabuntur quam ipsi demones.

Psal. 8. ibid.

Ion. 3.

bra

bra contexerint, triduanam per totam ciuitatem etiam animantibus ieiunium indixerint: quid vos facere par est peccatores, cum vos ad mortem, & quidem æternam, suppliciaque intolerabilia propemodum condemnatos videtis.

2. R. g. 21. Si Achab, impius ille Rex, qui idolis immolabat, & Prophetas Dei ad necem persequeretur, audita Eliæ Prophetæ comminatione, familiæ destructione, & filiorum interitu, vestimenta lacerauit, cilicium induit, ieiunio carnem maceravit, dormiuit in sacco, seseque coram Domino humiliavit; quid vos, o insensati peccatores, facere æquum est, cum certi sitis, tam graue vobis exitium, tam acerba supplicia, mortem adhuc sempiternam imminere? an non hæc cilicium, cineres, lachrymas, austeritatemque promereri videntur?

Ion. 1. Prophetæ Ionas, diuini præcepti contemptor, cum in nauis sterteret, interea dum tempestate ceteri iactarentur, nauæ accedentes, dixere: *Quid tu somno deprimeris? Surge & inuoca Deum tuum, si forte cogitet Deus de nobis, & non pereamus.* Iisdem vos ipse hodie verbis compello peccatores, quid cogitatis? quid agitis? nauis in qua nauigamus, vitæ huius cymba est, mare ipse mundus, tempestas quæ iactamur, & quæ nobis imminet, diuinæ iustitiæ furor & indignatio, Ionas ille dormiens ipse peccator peccatis indormiens, contumax, rebellis, diuinorumque mandatorum contemptor, qui fluctuum, tempestatum, omniumque procellarum rabiem irridens, deque eiusdem nihilum sollicitus, stertit securus, & in vtramque aurem sine illo metu ac formidine indormit, sed fungar ipse hodie vice naucleri, vosque omnes à somno excitare conabor vociferans, & alta voce in clamans: Sustollite in altum oculos

peccatores, quod somno sepulti iacetis? Experge scimini tandem aliquando, ad Deum confugite, eundem vobis propitium reddite, quo à naufragio tuti & immunes sitis: experge scimini, inquam, & recordamini nouissima vestra, atque ita ab omnibus vos peccatis continebitis.

Et sane tam altum dormimus Domine, tam graui lethargo oppressi sumus, ut nisi ipse manus admoveas, nosque gratia tue excitares, nunquam experge scisci, aut oculos aperire possemus, imo discrimen, ne in peccatis mori contingat, adiremus. Illumina ergo oculos, ne vquam obdormiamus in morte, aurem nobis vellica, tu qui medicus noster es, Saluator, conditor, Deus, & omnia, excita corda nostra, ut semper tormenta hæc, supplicia, dolor, esseque illos perennes ante oculos habeamus; supplicia, inquam, illa diuersa & intolerabilia, modo frigoris intensissimi, modo ignis vehementissimi, modo gelidi stagni, modo ardentis camini rabiem: supplicia adhuc quæ iuxta vniuersisque delicta augebuntur vel minuentur. Atque hæc omnia Domine, adeo terribilia & horrenda, ut qui eandem assidue mente versaret, te nunquam offendere, tuisque præceptis aduersari præsumeret, sed perpetuo in timore & anxietate, quæ initium omnis sapientiæ est, viveret, atque ita in mandatorum tuorum obseruatione se exerceret, quæ certissima ad salutem viam, ac beatitudinis mater est, cuius nos participes reddant Pater, & Filius, & Spiritus S. Amen.